

Daniel Barczak

Uniwersytet Rzeszowski
ORCID: 0000-0002-9978-3388

Katarzyna Czop

Uniwersytet Rzeszowski
ORCID: 0000-0002-9402-6783

**KARNOPROCESOWE ASPEKTY
TAJEMNICY SPOWIEDZI****Wprowadzenie**

Zaufanie to jedna z najcenniejszych więzi, jakie mogą zaistnieć pomiędzy ludźmi. Nie dziwi zatem fakt, że i przepisy prawa chronią tę wartość przed nieuprawnionym ujawnieniem. Szczególnym rodzajem zaufania, jakie może powstać, jest relacja pomiędzy penitentem a spowiednikiem. Spowiedź święta jest dla chrześcijan jednym z sakramentów, czyli widzialnych oznak łaski Bożej, dlatego też szanując tę niezwykle ważną dla wielu ludzi instytucję, ustawodawca był niejako moralnie zobowiązany do wprowadzenia odpowiednich przepisów związanych z obowiązkiem dyskrecji w tym zakresie. Przepis art. 53 Konstytucji RP normuje wolność sumienia i wyznania. Zgodnie z ust. 1 tego artykułu każdemu zapewnia się wolność sumienia i religii. Ustęp 2 wskazuje na zakres tych wolności, ponieważ przepis ten stanowi, że wolność religii obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według swego uznania, ponadto owa również prawo uzewnętrzniania swych przekonań religijnych poprzez m.in. uczestniczenie w obrzędach i modlitwie. Co istotne, o czym stanowi ust. 6 omawianego przepisu ustawy zasadniczej, uzewnętrznianie religii może być ograniczone tylko w drodze ustawy i tylko wtedy, gdy jest to konieczne dla ochrony bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, zdrowia, moralności lub wolności i praw innych osób. Można zauważyć, że ustawodawca ceni te wartości, ponieważ ograniczenie ich jest możliwe w sytuacjach wyjątkowych.

Konstytucyjna wolność sumienia i wyznania to wartości o charakterze osobistym¹, więc są niejako nierozzerwalnie związane z konkretną osobą. W komentarzu do problematyki z tego zakresu można przeczytać, że odgrywa ona kluczową rolę w całym systemie praw i wolności człowieka oraz z niej wywodzą się wszystkie inne prawa osoby ludzkiej². Wolność sumienia i wyznania koreluje też z prawem do prywatności ugruntowanym w art. 47 Konstytucji RP, ponieważ praktykowanie religii jest osobistą sprawą każdego człowieka. Ponadto w momencie spowiedzi penitent dzieli się z kapłanem informacjami ze swego życia prywatnego, nierzadko „niewygodnymi” dla niego, których nie chce ujawniać powszechnie³. W związku z tym ochrona tajemnicy spowiedzi przed ujawnieniem jej osobom nieuprawnionym jest niezwykle ważna, ponieważ tylko mając absolutne zaufanie do spowiednika, penitenci będą całkowicie szczerzy w wyznawaniu win, a to stanowi istotę spowiedzi świętej⁴. Dlatego też kwestia przesłanek ustanowienia oraz warunków istnienia ochrony tajemnicy spowiedzi jest kwestią ważką i cały czas aktualną w obecnym obrocie prawnym, co zostanie omówione w niniejszym opracowaniu.

Zakaz dowodowy przesłuchania duchownego w procesie karnym co do faktów udzielonych mu podczas spowiedzi

Jednym z ważniejszych celów procesu karnego jest poczynienie prawidłowych ustaleń faktycznych pozwalających na wskazanie sprawcy czynu zabronionego będącego przedmiotem postępowania. Poszukiwanie dowodów jest jednak ograniczone przepisami prawa, tzn. mogą zaistnieć sytuacje, w których dowodzenie określonych treści będzie ograniczone bądź całkiem wykluczone. W takich okolicznościach mamy do czynienia z tzw. zakazami dowodowymi. Ta instytucja dotyczy stanów, w których w konkretnej sytuacji prawda materialna musi ustąpić pierwszeństwa wartości wyższego rzędu.

Brak definicji legalnej zakazów dowodowych skłania do odwołania się do poglądów przedstawicieli doktryny. Dla L. Schaffa zakaz dowodowy to ustawowa niemożność przeprowadzenia danego dowodu⁵. M. Rusinek zaś definiuje to

¹ V. Serzhanova, E. Tuora-Schwierskott, *Wolność sumienia i wyznania w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2018, t. XL, s. 303; S. Cebula, *Prawa i wolności religijne we współczesnej Polsce*, Kraków 2011, s. 29.

² M. Safjan, L. Bosek, *Konstytucja RP, t. I: Komentarz do art. 1–86*, Legalis, Warszawa 2016, s. 3.

³ P. Kutynia, *Tajemnica i sekret spowiedzi. Perspektywa ekumeniczno-kanoniczna*, „Studia Oecumenica” 2015, nr 15, s. 371.

⁴ M. Pieróg, *Tajemnica spowiedzi świętej w prawie kanonicznym, polskim procesie cywilnym i karnym*, „Studia Paradayskie” 2015, t. XXV, s. 170; H.M. Jagodziński, *Historia i kompetencje Penitencjarii Apostolskiej*, „Kieleckie Studia Teologiczne” 2013, nr 12, s. 140.

⁵ L. Schaff, *Proces karny Polski Ludowej. Wykład zasad ogólnych*, Warszawa 1953, s. 377.

pojęcie jako normę prawa procesowego ograniczającą dowodzenie za pomocą określonego źródła lub środka dowodowego. Zakazem objęte jest również dowodzenie danej okoliczności faktycznej⁶.

Przedmiotem niniejszej analizy jest kwestia zakazu przesłuchania duchownego w procesie karnym na okoliczności, o których dowiedział się podczas spowiedzi. Reguluje to przepis art. 178 pkt 2 k.p.k., który w tym zakresie zakazuje przesłuchania duchownego w charakterze świadka. Na wstępie warto odnieść się do *ratio legis* istnienia tego zakazu. Otóż po pierwsze, chroni on wolności sumienia i wyznania⁷. M. Rusinek trafnie zauważa również, że *ratio legis* tego zakazu dowodowego jest związane z potrzebą ochrony zaufania do spowiednika oraz prawa do korzystania z praktyk religijnych⁸.

Należy podzielić te poglądy, warto odnotować jednak myśl A. Sakowicza, bowiem wskazał on, że uzasadnieniem obowiązywania tego zakazu dowodowego jest ochrona prawa do obrony. Cytowany autor wskazuje, że może się zdarzyć sytuacja, w której wyznane grzechy będą jednocześnie czynami zabronionymi, a więc niemożność przesłuchania duchownego na te okoliczności sprawia, że prawo do obrony nie jest naruszone⁹.

Zakaz dowodowy uniemożliwiający przesłuchanie w procesie karnym duchownego na okoliczności objęte tajemnicą spowiedzi ma charakter bezwzględny, a więc nie podlega uchyleniu, jednak jednocześnie jest zakazem niezupełnym, co oznacza, że dopuszczalne jest dowodzenie tych okoliczności w inny sposób niż na podstawie zeznań spowiednika¹⁰. W komentarzu do przepisu art. 178 k.p.k. dostrzega się także, że omawiany zakaz jest niezależny od woli świadka i ze względu na jego bezwzględny wymiar nie może być uchylony, nawet jeżeli żądałby tego duchowny lub penitent¹¹.

⁶ M. Rusinek, *Z problematyki zakazów dowodowych w postępowaniu karnym*, Warszawa 2019, s. 26. Poza wskazanymi autorami instytucje zakazu dowodowego zdefiniowali choćby: Z. Kwiatkowski, *Zakazy dowodowe w procesie karnym*, Kraków 2005, s. 46; M. Cieślak, *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym*, Warszawa 1955, s. 242.

⁷ M. Rusinek, *Z problematyki...*, s. 126; M. Wielec, *Zakres dowodowy tajemnicy spowiedzi w postępowaniu karnym*, Warszawa 2012, s. 154.

⁸ M. Rusinek, *Tajemnica zawodowa i jej ochrona w polskim procesie karnym*, Kraków 2007, s. 77. Podobnie: D. Gruszecka [w:] *KPK. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2021, s. 415.

⁹ A. Sakowicz, *Prawo do milczenia w polskim procesie karnym*, Białystok 2019, s. 354.

¹⁰ P.K. Sowiński, *Prawo świadka do odmowy zeznań w procesie karnym*, Warszawa 2004, s. 25; M. Rusinek, *Z problematyki...*, s. 126; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I: *Komentarz do artykułów 1–296*, red. P. Hofmański, Warszawa 2011, s. 978. Na bezwzględny charakter zakazu dowodowego związanego z tajemnicą spowiedzi w procesie karnym wskazał również TK. Zob. wyrok TK z dnia 22 listopada 2004 r., sygn. SK 64/03, OTK-A 2004, nr 10 poz. 107.

¹¹ *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2020, Legalis, s. 2, komentarz do art. 178; B. Kunicka-Michalska, *Ochrona tajemnicy zawodowej w polskim prawie karnym*, Warszawa 1972, s. 160; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I: *Komentarz do art. 1–424 k.p.k.*, red. L.K. Paprzycki, Warszawa 2013, s. 609; W. Daszkiewicz, *Proces*

Warto nadmienić, że mimo niemożności uchylenia omawianego zakazu dowodowego duchowny jest obowiązany stawić się na wezwanie organu procesowego, ponieważ nie jest on uprawniony do rozstrzygnięcia przed przesłuchaniem o tym, czego będzie dotyczyć przesłuchanie, i dopiero gdy osobiście stawi się na wezwanie organu procesowego i będzie mieć miejsce próba przesłuchania go, powinien oświadczyć, że jego wiedza pochodzi z odbytej spowiedzi¹². Odmienne uważa T. Grzegorzczak, którego zdaniem przepis art. 178 zakazuje nie tylko przesłuchania, ale również wezwania do stawienia się wymienionych tam osób, a więc także duchownego¹³. Wydaje się, że jest to pogląd nietrafny z uwagi na to, że organ procesowy, wzywając określoną osobę do osobistego stawiennictwa na przesłuchanie, nie wskazuje precyzyjnie, jakiej okoliczności owa czynność ma dotyczyć, a domniemywanie tego jest pozbawione podstaw prawnych.

W rozważaniach odnoszących się do zakazu dowodowego z art. 178 k.p.k. w kontekście osób duchownych warto też przywołać myśl P.K. Sowińskiego, że przepis ten nie zakazuje przesłuchania jakiegokolwiek duchownego, tylko takiego, który uzyskał określone informacje, których ma dotyczyć przesłuchanie, podczas spowiedzi¹⁴. Ponadto racje ma P. Hofmański, który zauważa, że przesłuchanie duchownego może dotyczyć innych okoliczności niż ujęte w art. 178 k.p.k., dlatego też jest on obowiązany stawić się na wezwanie¹⁵. Kwestią wymagającą pogłębionej uwagi jest też zakres przedmiotowy zakazu dowodowego, a więc także obowiązku dyskrecji, do jakiej obowiązany jest w procesie karnym spowiednik. Ustawodawca nie wprowadził definicji legalnej spowiedzi, dlatego też konieczne jest odwołanie się do poglądów doktryny. A. Sakowicz pisze, że do zakresu tego zakazu dowodowego wchodzi wszystkie informacje, które penitent przekazał spowiednikowi, a które mają znaczenie dla toczącego się postępowania karnego¹⁶. Zdaniem M. Tomkiewicz spowiedzią jest tylko taka sytuacja, w której penitent wyznaje swoje grzechy, aby uzyskać rozgrzeszenie, nie zaś każda rozmowa z spowiednikiem. Ponadto spowiedzią nie jest publiczne wyznanie swych win, gdyż brak w takiej sytuacji elementu poufności¹⁷.

karny. Część ogólna, Poznań 1996, s. 279. Inaczej uważa M. Jurzyk, którego zdaniem jeżeli zeznanie duchownego polepszyłoby sytuację procesową penitenta, to może on zwolnić go z tajemnicy. Zob. M. Jurzyk, *Ochrona spowiedzi w postępowaniu dowodowym, a prawa penitenta i duchownego*, „Radca Prawny” 2004, nr 2 s. 69.

¹² P.K. Sowiński, *Prawo świadka...*, s. 27–28; M. Rusinek, *Z problematyki...*, s. 127; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2020, Legalis, komentarz do art. 178, s. 3; D. Gruszecka [w:] *KPK. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2021, s. 415.

¹³ T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków 1998, s. 365.

¹⁴ P.K. Sowiński, *Prawo świadka...*, s. 27.

¹⁵ *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, red. P. Hofmański, Warszawa 1999, s. 673.

¹⁶ A. Sakowicz, *Prawo do milczenia...*, s. 354.

¹⁷ M. Tomkiewicz, „Tajemnica spowiedzi” i „tajemnica duszpasterska” w procesie karnym, „Prokuratura i Prawo” 2012, nr 2, s. 57.

Z tych też powodów wydaje się, że trafne jest stwierdzenie, że zakaz dowodowy z art. 178 pkt 2 zakresowo obejmuje wszystkie informacje uzyskane przez duchownego podczas spowiedzi. Dlatego też omawianym zakazem nie będą objęte informacje, które duchowny uzyskał w inny sposób niż podczas spowiedzi, np. wykonując funkcje duszpasterskie, takie jak rozmowy duszpasterskie czy doradztwo duchowe¹⁸.

Analizując problematykę związaną z zakresem przedmiotowym zakazu dowodowego związanego z tajemnicą spowiedzi, warto odnotować również pogląd P.K. Sowińskiego, który wskazuje, że można przesłuchać duchownego, który był spowiednikiem oskarżonego, jednak był także świadkiem czynu, który następnie został mu ujawniony podczas spowiedzi przez oskarżonego. Wówczas spowiednik zeznawałby tylko co do okoliczności, które zobaczył, nie zaś przedmiotu samej spowiedzi. Autor trafnie wskazuje, że w takiej sytuacji sprawca mógł świadomie wybrać akurat tego duchownego na swojego spowiednika, aby unieвозмоżliwić mu podzielenie się z organami procesowymi swoją wiedzą¹⁹. Z tej też przyczyny jest to pogląd słuszny, wszak obchodzenie prawa w ten sposób jest zachowaniem wysoce nagannym i nie może być akceptowane.

W powyższej analizie zostało napisane, że zakaz dowodowy związany z tajemnicą spowiedzi obejmuje wszystko, o czym duchowny dowiedział się podczas spowiedzi. Konkretyzując to stwierdzenie, należy dodać, że w zakres sekretu spowiedzi wchodzić będą m.in. wyznane grzechy, rozgrzeszenie, jak i odmowa jego udzielenia, pokuta, jak i inne informacje powzięte przez spowiednika wyłącznie na podstawie spowiedzi²⁰.

Ciekawą uwagę poczynił M. Rusinek, według którego przesłanką obowiązywania tego zakazu dowodowego jest sam fakt powzięcia danej wiedzy podczas spowiedzi, nie zaś powstanie czy też obowiązywanie tajemnicy²¹. Zanim zostanie ukazany zakres podmiotowy omawianej regulacji, warto dostrzec, że sam fakt odbycia spowiedzi nie jest objęty obowiązkiem dyskrecji²², inaczej niż choćby w przypadku tajemnicy notarialnej, gdzie jest to objęte poufnością.

¹⁸ M. Rusinek, *Tajemnica zawodowa...*, s. 77; R.A. Stefański [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. Z. Gostyński, Warszawa 2003, s. 786; P.K. Sowiński, *Prawo świadka...*, s. 28; M. Cieślak, *Zagadnienia dowodowe...*, s. 272; Z. Kwiatkowski, *Zakazy dowodowe...*, s. 374; A. Sakowicz, *Prawo do milczenia...*, s. 354; A. Baj, *Zakaz dowodowy dotyczący duchownego w procesie karnym*, „Jurysta” 2010, nr 1, s. 17.

¹⁹ P.K. Sowiński, *Prawo świadka...*, s. 28.

²⁰ K. Knoppek, *Prawo odmowy zeznań i odpowiedzi w procesie cywilnym*, Warszawa 1984, s. 54.

²¹ M. Rusinek *Z problematyki...*, s. 127. Niedopuszczalne będzie też stosowanie np. podsłuchu celem powzięcia wiedzy na temat tego, co ujawnił spowiednikowi penitent. Zob. A. Sakowicz, *Prawo do milczenia...*, s. 354.

²² J.S. Płatek, *Sprawowanie sakramentu pokuty i pojednania*, Częstochowa 2001, s. 381; A. Drożdż, *Sakrament pojednania z Bogiem i Kościołem. Teologia moralna szczegółowa*, Tarnów

Zakaz dowodowy w postępowaniu cywilnym i administracyjnym

Podobnie jak w przypadku postępowania karnego, tak w przypadku postępowania cywilnego oraz administracyjnego również prawodawca uregulował kwestie zakazu dowodowego z przesłuchania duchownego na okoliczności, o których dowiedział się podczas spowiedzi, jednak w przypadku tych procedur zakaz ten nie ma charakteru bezwzględny.

W przypadku procedury cywilnej został on wprowadzony w art. 261 § 2 zd. 2 k.p.c. Już samo jego brzmienie, które stanowi, że duchowny może odmówić zeznań co do faktów powierzonych mu na spowiedzi, wraz z jego umiejscowieniem budzi wiele dyskusji²³. Dzieje się tak, ponieważ z literalnego brzmienia tego zakazu wynika prawo do odmowy składania zeznań, natomiast z racji systematyki kodeksowej należałoby rozumieć ten zakaz jako prawo do odmowy odpowiedzi. Z tych rozwiązań słuszne wydaje się to drugie. Jest tak, ponieważ jak wskazuje K. Knoppek, istotą prawa do odmowy zeznań jest prawo do nieodpowiadania na żadne zadane pytanie, obejmujące w całości wszystkie zeznania. Jednocześnie w omawianym przypadku duchowny ma prawo do odmowy odpowiedzi na te pytania, które dotyczą faktów powierzonych mu podczas spowiedzi, czyli mają ograniczony charakter, co oznacza, że duchownemu przysługuje jedynie prawo do odmowy odpowiedzi²⁴. Co za tym idzie – możliwa jest sytuacja, w której duchowny może odmówić odpowiedzi tylko na część pytań, a w przypadku innych nie może już skorzystać z tego uprawnienia, jeżeli o danych okolicznościach dowiedział się poza spowiedzią. Oczywiście rozwiązanie to jest o tyle problematyczne, że duchowny może mieć istotne problemy z rozróżnieniem faktów, o których dowiedział się podczas spowiedzi, od tych, o które zna z innych źródeł.

W przypadku procedury administracyjnej zakaz przesłuchiwanie duchownych na okoliczności, o których dowiedzieli się oni ze spowiedzi, został wprowadzony art. 82 pkt 3 k.p.a. Ma on charakter odrobinę różny od wcześniej omawianego, ponieważ literalnie rzecz biorąc, nie wyklucza on zadawania konkretnych pytań tudzież nie przyznaje prawa odmowy odpowiedzi, a wyklucza on

1994, s. 118; wyrok SN z dnia 24 października 1932 r., sygn. II K 1048/32, OSN(K) 1932, nr 12, poz. 231; P.K. Sowiński, *Prawo świadka...*, s. 29.

²³ M. Strzała, *Prawo odmowy zeznań przez duchownego w polskiej i niemieckiej procedurze cywilnej – analiza prawno-porównawcza*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2018, t. XXI, s. 157–182; S. Kowalski, M. Skibińska, *Tajemnica spowiedzi w regulacjach Kodeksu postępowania cywilnego i Kodeksu postępowania karnego – uwagi de lege lata i postulaty de lege ferenda*, „Przegląd Legislacyjny” 2021, nr 2, s. 56–57; T. Ereciński [w:] P. Grzegorzczak, J. Gudowski, M. Jędrzejewska, K. Weitz, T. Ereciński, *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. II: *Postępowanie rozpoznawcze*, Warszawa 2016, s.

²⁴ K. Knoppek [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego*, t. II, cz. 2: *Postępowanie procesowe przed sądem pierwszej instancji*, red. T. Ereciński, T. Wiśniewski, Warszawa 2016.

duchownych z kategorii podmiotów, które świadkami być mogą. Zakaz ten nie jest zakazem w pełni bezwzględny i duchowni mogą być przesłuchiwani, ale jedynie co do okoliczności nieobjętych tajemnicą spowiedzi. Z tego też powodu postulowana przez niektóre środowiska jest zmiana wyrażenia *świadkami nie mogą być* na zwrot *nie mogą składać zeznań co do okoliczności sprawy*²⁵.

Bezwzględny zakaz dowodowy, o którym mowa wyżej, polega na tym, że duchowny nie może być świadkiem co do faktów objętych tajemnicą spowiedzi, nawet gdyby wyrażał taką wolę. Oczywiście jest, że zakaz ten urzeczywistnia się wtedy, gdy duchowny sam ujawni fakt spowiedzi²⁶. W innej sytuacji jeżeli duchowny postanowi naruszyć tajemnicę spowiedzi, prawo polskie nie przewiduje względem niego żadnych negatywnych konsekwencji, a złożone przez niego zeznania są pełnowartościowym środkiem dowodowym²⁷.

Podobnie jak w przypadku postępowania karnego, tak w przypadku postępowania cywilnego oraz administracyjnego penitent nie może w sposób skuteczny niejako zwolnić dochowanego z tajemnicy i doprowadzić tym do złożenia przez spowiednika zeznań, jeżeli zdecyduje się on skorzystać z prawa odmowy zeznań²⁸.

Ujawnienie tajemnicy spowiedzi w procesie karnym

Kodeks postępowania karnego w omawianym już przepisie art. 178 pkt 2 uniemożliwia przesłuchanie duchownego w charakterze świadka co do faktów objętych spowiedzią. Jednak ustawa milczy, co w sytuacji, gdy rola procesowa duchownego jest inna niż obowiązek świadczenia jako świadek, a więc gdy np. jest on oskarżony w procesie karnym.

Analiza możliwości ujawnienia przez duchownego będącego oskarżonym tajemnicy spowiedzi skłania do pytania o to, która z wartości będących w takiej sytuacji z sobą w kolizji ma prymat – prawo do obrony czy też obowiązek zawodowej dyskrecji? Wydaje się, że prawo do obrony w kolizji z milczeniem na temat poufnych treści ma wartość wyższą²⁹. Rację ma P.K. Sowiński, że oskarżonemu trzeba umożliwić ujawnienie informacji objętych tajemnicą zawodową,

²⁵ D. Gregorczyk [w:] *System Prawa Administracyjnego Procesowego*, t. II, cz. 4: *Dynamika postępowania administracyjnego ogólnego*, red. C. Martysz, Warszawa 2021, LEX.

²⁶ M. Król, *Niemożność bycia świadkiem w postępowaniu administracyjnym przez duchownego katolickiego w świetle kodeksu postępowania administracyjnego i kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku*, „Acta Iuris Stetinensis” 2018, nr 3(23), s. 137–139.

²⁷ S. Kowalski, M. Skibińska, *Tajemnica spowiedzi...*, s. 60.

²⁸ M. Jurzyk, *Ochrona spowiedzi...*, s. 67–81; P. Przybysz [w:] *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2021, LEX, art. 82.

²⁹ *Ibidem*, s. 228.

które mają znaczenie dla jego obrony w procesie karnym³⁰. M. Rusinek również uważa, że dopuszczalne jest ujawnienie tajemnicy zawodowej w toku wyjaśnień w procesie karnym³¹. Reasumując tę część rozważań, warto przywołać orzeczenie Sądu Najwyższego, który w tym zakresie zajął stanowisko, w myśl którego dopuszczalne są wyjątki w przypadku zawodowej dyskrecji mimo braku takiej regulacji w ustawach korporacyjnych³². Tak więc duchowni w granicach swojej obrony mogą zgodnie z prawem polskim ujawnić treści objęte tajemnicą spowiedzi.

Granice podmiotowe

Analizując kwestię granic podmiotowych zakazu dowodowego z art. 178 k.p.k., nie sposób nie pochylić się nad kwestią zdefiniowania pojęcia duchownego. Ustalenie tego faktu jest ważkie z punktu widzenia zakazu dowodowego odnoszącego się do duchownego w procesie karnym, który zostanie omówiony w późniejszej części niniejszego opracowania. Prawo karne procesowe i szerzej – inne gałęzie prawa w Polsce nie definiują omawianej kwestii. Definicję tę możemy za to znaleźć w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych, która za duchownego uznaje „duchownego oraz członków zakonów męskich i żeńskich Kościoła Katolickiego, innych kościołów i związków wyznaniowych, z wyjątkiem alumnów seminariów duchownych, nowicjuszków, postulików i juniorystów, którzy nie ukończyli 25. roku życia”. Jak wyraźnie widać, definicja ta nie jest jasna i klarowna, a wręcz może być uznana za błąd logiczny *ignotum per ignotum*. Z tego też powodu w celu zdefiniowania omawianego pojęcia można pokusić się o próbę definicji osoby duchownej w oparciu o orzecznictwo Sądu Najwyższego. W jednej z uchwał Sąd Najwyższy wskazał, że duchowny to osoba należąca do Kościoła katolickiego lub innego związku wyznaniowego, wyróżniająca się tym, że jest powołana do stałego organizowania i sprawowania kultu religijnego³³. Jednak należy zwrócić uwagę, że pomimo uznania tak szerokiego grona osób za duchownych nie w przypadku każdego z nich będzie można zastosować zakaz dowodowy z przepisu art. 178 pkt 2 k.p.k. Sąd Najwyższy jeszcze w swym przedwojennym orzeczeniu odnoszącym się do poprzednio obowiązującej ustawy karnoprosesowej z lat 30. XX w. określił, że przepis, który zakazuje przesłuchania duchownego na okoliczności objęte tajemnicą spowiedzi,

³⁰ P.K. Sowiński, *Uprawnienia składające się na prawo oskarżonego do obrony. Uwagi na tle czynności oskarżonego oraz organów procesowych*, Rzeszów 2012, s. 633.

³¹ M. Rusinek, *Tajemnica zawodowa...*, s. 229.

³² Uchwała SN z dnia 16 czerwca 1994 r., sygn. I KZP 5/94, OSNKW 1994, nr 7–8, poz. 41.

³³ Uchwała 7 sędziów SN z dnia 6 maja 1992 r., sygn. I KZP 1/91, OSNKW 1992, nr 7–8, poz. 46; Z. Kwiatkowski, *Zakazy dowodowe...*, s. 173; *Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 167–296*, t. II, red. R.A. Stefański, S. Zablocki, Warszawa 2019, s. 235.

nie precyzuje, do jakich wyznań się odnosi³⁴, a zatem nie tylko do religii rzymskokatolickiej. To orzeczenie jest aktualne do dziś i interpretując omawiane zagadnienie, posilkując się poglądami doktryny, należy zgodzić się z tą tezą. Jest tak, ponieważ zakaz ten odnosi się do tych duchownych, których obrządki przewidują spowiedź indywidualną³⁵. W związku z powyższymi rozważaniami warto przytoczyć przepis art. 25 ust. 1 Konstytucji RP, na mocy którego Kościoły i inne związki wyznaniowe są równoprawne, tak więc zakaz dowodowy z przepisu art. 178 pkt 2 z powodzeniem odnosi się zarówno do duchownych Kościoła rzymskokatolickiego, jak i choćby kapłanów Kościoła ewangelicko-augsburskiego.

Ponadto aby ten zakaz dowodowy miał zastosowanie, konieczne jest, aby stosunki pomiędzy danym związkiem wyznaniowym a państwem były prawnie uregulowane³⁶. Nadmienić należy, że pogląd ten nie jest jedynym przedstawianym przez doktrynę. Inny reprezentuje L.K. Paprzycki³⁷. Jednakowoż wydaje się, że trafne jest stanowisko, w myśl którego do stosowania zakazu dowodowego z przepisu art. 178 pkt 2 k.p.k. niezbędne jest uregulowanie stosunków między danym obrządkiem a państwem.

Dodatkową kwestią wartą analizy jest zagadnienie obowiązywania omawianego zakazu dowodowego w przypadku duchownych laicyzowanych albo tych, którzy w inny sposób przestali pełnić posługę duchownego. Dogłębna analiza dotycząca problematyki sekretu spowiedzi skłania również do stwierdzenia, że zakaz dowodowy w procesie karnym obowiązuje także i tego spowiednika, który przestał pełnić już posługę kapłańską³⁸. Nieobowiązywanie tegoż zakazu w przypadku tego rodzaju duchownych godziłoby w omawiane już wcześniej główne pobudki istnienia tego zakazu, ponieważ penitent nie mógłby w pełni swobodnie korzystać ze spowiedzi, gdyby wiedział, że wyjawiane przez niego fakty mogą być ujawnione, jeśli z jakiegoś powodu duchowny przestanie pełnić swą posługę. Dodatkowo za taką wykładnią przemawia „zawodowy” oraz bezterminowy charakter tajemnicy³⁹. Wynika to z potrzeby ochrony tajemnicy spowiedzi przed

³⁴ Wyrok SN z dnia 14 czerwca 1937 r., sygn. I K 454/37, OSN(K) 1938, nr 1, poz. 11.

³⁵ *Proces karny. Część ogólna*, red. G. Artymiak, M. Rogalski, Warszawa 2012, s. 326; P.K. Sowiński, *Prawo świadka...*, s. 29; M. Rusinek, *Z problematyki...*, s. 129; M. Tomkiewicz, „*Tajemnica spowiedzi*”..., s. 51; T. Grzegorzczak, J. Tylman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 1999, s. 426. Odmienne: P. Hofmański, *Kodeks...*, s. 675.

³⁶ B. Rakoczy, *Tajemnica spowiedzi w polskim postępowaniu cywilnym, karnym i administracyjnym*, „Przegląd Sądowy” 2003, nr 11–12, s. 128; M. Jurzyk, *Ochrona spowiedzi...*, s. 72.

³⁷ *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I: *Komentarz do art. 1–424 k.p.k.*, red. L.K. Paprzycki, Warszawa 2013, s. 609.

³⁸ M. Tomkiewicz, „*Tajemnica spowiedzi*”..., s. 52; Z. Kwiatkowski, *Zakazy dowodowe...*, s. 173, M. Rusinek, *Z problematyki...*, s. 122.

³⁹ B. Rakoczy, *Tajemnica spowiedzi...*, s. 126; T. Demendecki [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. I: *Komentarz do art. 1–729*, red. A. Jakubecki, Warszawa 2017, LEX, art. 261.

jej ujawnieniem już po przejściu w stan świecki. To bardzo ważne, ponieważ ze względu na bezwzględny charakter zakazu dowodowego z k.p.k. tajemnica spowiedzi nie może być ograniczona czasowo. Ponadto jak orzekł Sąd Apelacyjny w Szczecinie⁴⁰, nawet kierunek przesłuchania na korzyść oskarżonego nie jest przesłanką do obejścia tego zakazu dowodowego i ujawnienia treści objętych tajemnicą spowiedzi.

Warto nadmienić, że prawo kanoniczne Kościoła katolickiego do zachowania tajemnicy spowiedzi obliguje nie tylko spowiednika. Zabrania ono ujawnienia informacji powziętych podczas spowiedzi nie tylko spowiednikowi, ale także każdemu, kto uzyskał taką wiedzę, np. słysząc treść spowiedzi w świątyni⁴¹. M. Rusinek podkreśla, że ta kwestia jest szczególnie zauważalna, gdy spowiedź ma miejsce z udziałem tłumacza. Może się też zdarzyć, że w danych okolicznościach będzie to jedyna możliwość jej przeprowadzenia i w sytuacji, gdy tłumacz byłby potem zobowiązany do ujawnienia w zeznaniu treści spowiedzi, którą tłumaczył, osoba, która chce się wypowiadać, miałaby uzasadnione wątpliwości, czy warto z sakramentu skorzystać, a to ograniczałoby jej wolność religijną⁴². Poza tym zgodnie z kan. 983 § 2 Codex Iuris Canonici (dalej: CIC) tłumacz jest również zobowiązany do dyskrecji. Ewentualny obowiązek zeznawania naruszałby także jego wolność sumienia i religii. Tak więc wydaje się, że mimo braku jednoznacznego wskazania jakiegokolwiek innej osoby poza duchownym, którą obowiązywałby omawiany zakaz dowodowy, przesłuchanie np. tłumacza albo też osoby, która w sposób sprzeczny z prawem powzięła wiedzę na temat treści spowiedzi, stanowiłoby niedopuszczalne obejście tego zakazu⁴³. Dla ochrony zaufania osoby spowiadającej się ważny jest też fakt, że zakazem dowodowym z art. 178 pkt 2 k.p.k. objęta jest każda spowiedź niezależnie, czy posiada ona przymiot ważności, czy też jest nieważna. Trudno jest polemizować z takim stanem rzeczy, wszak jak trafnie pyta M. Tomkiewicz, kto miałby decydować co do ważności tego sakramentu? Poza tym, jak zauważa autorka, jeżeli osoba spowiadająca się miałaby świadomość, że w razie uznania spowiedzi za nieważną jej treść mogłaby zostać ujawniona, nie miałaby zaufania do kapłana, a owo zaufanie jest istotą tej tajemnicy⁴⁴.

Zagadnieniem budzącym spory doktrynalne jest pytanie o to, kogo konkretnie obejmuje zakaz przesłuchania z przepisu art. 178 pkt 2 k.p.k. Kwestia omawianego zakresu podmiotowego nie jest zagadnieniem nowym. Już przed laty,

⁴⁰ Wyrok SA w Szczecinie z dnia 18 lutego 2015 r., sygn. II AK a 270/14 [w:] *Kodeks postępowania karnego. Orzecznictwo*, red. D. Świecki, Warszawa 2022, s. 386.

⁴¹ P.K. Sowiński, *Prawo świadka*..., s. 30.

⁴² M. Rusinek, *Z problematyki*..., s. 130–131. Podobnie: T. Grzegorzczuk, *Kodeks postępowania*..., s. 615.

⁴³ Z. Kwiatkowski, *Zakazy dowodowe*..., s. 175; M. Tomkiewicz, „*Tajemnica spowiedzi*”..., s. 56.

⁴⁴ M. Tomkiewicz, „*Tajemnica spowiedzi*”..., s. 54.

jeszcze gdy obowiązywał k.p.k. z 1969 r., B. Kunicka-Michalska pisała, że zakres podmiotowy przepisu z k.p.k. jest węższy niż ujęty w prawie kanonicznym⁴⁵. To stwierdzenie jest jak najbardziej aktualne także i dla k.p.k. z 1997 r., wszak literalne brzmienie tego przepisu nie dopełnia w całości celu jego ustanowienia, jakim jest rezygnacja przez organ procesowy z wiadomości objętych sekretem spowiedzi.

Obecnie postuluje się, aby obowiązywanie zakazu z art. 178 pkt 2 k.p.k. rozszerzyć na każdą osobę, która pozyskała informacje o treści spowiedzi. Ten pomysł zasługuje na uwzględnienie, wszak jak słusznie zauważa M. Tomkiewicz, ograniczenie zakazu przesłuchania tylko do osoby duchownego narusza przepis art. 53 Konstytucji RP, a także nie zabezpiecza należycie wartości, którym przyświeca.

M. Rusinek *de lege ferenda* proponuje, aby przepis art. 178 pkt 2 k.p.k. uczynić zakazem zupełnym, a więc aby niedopuszczalne było dowodzenie treści spowiedzi jakimikolwiek środkami dowodowymi. Ten pogląd zasługuje na aprobatę z uwagi na ochronę sumienia oraz konstytucyjnych wolności wyznana i religii. Ponadto autor ten wskazuje, że treści omawianego przepisu w stosunku do duchownego mogłaby brzmieć następująco „Nie wolno przesłuchiwać jako świadków (...) duchownego i innych osób co do faktów wyznanych na spowiedzi”⁴⁶. Na kanwie powyższych rozważań warto też nadmienić, że kan. 1388 § 1 CIC przewiduje ekskomunikę dla kapłana, który bezpośrednio ujawni tajemnicę spowiedzi, zaś w razie pośredniego naruszenia tajemnicy powinien on być ukarany stosownie do ciężkości przewinienia. W razie bezprawnego naruszenia tajemnicy spowiedzi duchowny może także odpowiadać karnie na podstawie przepisu art. 266 k.k. Zgodnie z § 1 tego artykułu kto wbrew przepisom ustawy lub przyjętemu na siebie zobowiązaniu ujawnia lub wykorzystuje informację, z którą zapoznał się w związku z pełnioną funkcją, wykonywaną pracą, działalnością publiczną, społeczną, gospodarczą lub naukową, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności do lat 2. Tak więc nie tylko prawo kanoniczne Kościoła katolickiego, ale i prawo karne penalizuje ujawnienie informacji objętych sekretem spowiedzi. Widać więc, że ustawodawca dostrzega potrzebę szczególnej troski o tę wartość.

Na koniec tej części warto nadmienić, że zgodnie z prawem kanonicznym naruszenia tajemnicy spowiedzi nie uzasadnia nawet możliwość dokonania czynu zabronionego, o czym spowiednik został poinformowany przez penitenta. W takim wypadku może on za pomocą perswazji próbować odwieść osobę spowiadającą się od dokonania tego czynu, nie wolno mu jednak ujawnić treści spowiedzi w celu zapobieżenia tej sytuacji⁴⁷.

⁴⁵ B. Kunicka-Michalska, *Ochrona tajemnicy...*, s. 162–163.

⁴⁶ M. Rusinek, *Z problematyki...*

⁴⁷ P.K. Sowiński, *Prawo świadka...*, s. 30.

Pojęcie tajemnicy spowiedzi

Polski ustawodawca nie reguluje pojęć *spowiedź* ani *tajemnica spowiedzi* pomimo stosowania ich w różnych aktach prawnych. Z tego też powodu w celu poprawnego ich zdefiniowania należy odwołać się do regulacji dotyczących tego sakramentu autorstwa poszczególnych Kościołów i związków wyznaniowych, w których on występuje i w których ma on charakter indywidualny, ponieważ jedynie w takiej sytuacji podlega on omawianej ochronie⁴⁸. Spowiedź jako sakrament występuje w Kościołach i związkach wyznaniowych chrześcijańskich, jednak w formie indywidualnej, słuchanej – jedynie w Kościele katolickim, Kościele prawosławnym, Kościele starokatolickim i Kościele luterańskim.

Kościół katolicki w CIC wskazuje, że tajemnicą spowiedzi objęte są informacje, które spowiednik pozyskał w ramach słuchanej spowiedzi, a sama tajemnica zgodnie z kan. 983 § 1 CIC jest nienaruszalna. Co istotne, spowiednikowi nie wolno poza słowami także w jakikolwiek inny sposób zdradzić treści rozmowy z penitentem. Jest to bardzo ważne, ponieważ naruszenie tajemnicy spowiedzi nie zawsze musi nastąpić poprzez wypowiedziane słowa. Dlatego też kapłan powinien unikać wszelkich gestów, które mogłyby narazić sekret spowiedzi na ujawnienie, a co się z tym wiąże – zawieść zaufanie, jakie ma penitent do spowiednika.

Kościół prawosławny również chroni tajemnicę spowiedzi, wprowadzając kary religijne dla duchownego, jeśliby ten wyznał fakty, o których dowiedział się podczas spowiedzi, oraz wskazując, że nawet w celu pomocy organom ścigania duchowny nie może naruszać tajemnicy spowiedzi⁴⁹.

Dodatkowo, poszukując źródeł omawianej tajemnicy w celu lepszego jej zrozumienia, należy zwrócić się w kierunku prawa naturalnego, które należy rozumieć jako normy prawne objawione przez Boga każdemu człowiekowi. Są one niejako wewnętrznym drogowskazem wskazującym, jak należy postępować⁵⁰. Sekret spowiedzi wywodzi się z prawa naturalnego, które stanowi podstawę jego obowiązywania⁵¹, a zatem widać, że normy prawne związane z ochroną tajemnicy spowiedzi są wtórne wobec prawa moralnego, które definiuje tę instytucję.

⁴⁸ *Proces karny. Część ogólna*, red. G. Artymiak, M. Rogalski, Warszawa 2012, s. 326, za: M. Burdzik, *Lekarz w procesie karnym jako gwarant tajemnicy lekarskiej*, Warszawa 2021, LEX.

⁴⁹ Основы социальной концепции Русской Православной Церкви w rozdz. IX.2, <https://web.archive.org/web/20130906144016/http://www.patriarchia.ru/db/text/141422.html>; Ко рмчая книга (Номоканон) 1650 г. w art. 120, <https://web.archive.org/web/20140818203858/http://agioskanon.ru/nomokanon/#120>.

⁵⁰ P. Kutynia, *Tajemnica i sekret...*, s. 372.

⁵¹ M. Wielec, *Zakres dowodowy...*, s. 62.

Tajemnica duszpasterska

Biorąc pod uwagę powyższe, słuszne jest przyjęcie założenia, że polski ustawodawca nie chroni *stricte* samej tajemnicy spowiedzi, a wolność religijną duchownego oraz więzi łączące go z penitentem, m.in. jego zaufanie do szafarza. Jednak należy wskazać, że sakrament spowiedzi jest jedną z form kontaktu pomiędzy kapłanem a wiernymi. Wierni mogą korzystać z porad duchowych oraz rozmów z kapłanami niebędących spowiedzią, a mających bliski do spowiedzi wymiar⁵².

Zakaz dowodowy z k.p.k. odnoszący się do tajemnicy spowiedzi nie dotyczy innych niż spowiedź relacji, jakie zachodzą pomiędzy duchownym a wiernymi. Dlatego do rozważenia pozostaje kwestia, czy słusznie tylko spowiedź jest objęta omawianym już zakazem przesłuchania. Z jednej strony wydawać by się mogło, że gdyby takim rygorom jak tajemnica spowiedzi podlegała każda forma kontaktu pomiędzy duchownym a wiernymi, to duchownego w ogóle nie można by było przesłuchać w charakterze świadka w procesie karnym, co nie byłoby rozwiązaniem korzystnym z punktu widzenia postępowania karnego. Przy takim rozumowaniu obecne uregulowania zakazujące przesłuchania duchownego na okoliczności powzięte przez niego podczas spowiedzi wydają się wystarczające i niewymagające rozszerzenia.

Jednak należy równocześnie zwrócić uwagę na kwestię związaną z art. 30 Konstytucji RP, zgodnie z którym wszyscy są równi wobec prawa, w tym niezależnie od wyznawanej religii. Dlatego też warta zastanowienia jest kwestia, czy przypadkiem obecne regulacje nie naruszają tej konstytucyjnej zasady, zapewniając poszanowanie więzi pomiędzy wiernym a duchownym jedynie w przypadku tych Kościołów, które przewidują możliwość odbycia spowiedzi indywidualnej. W pewien sposób można uznać, że w polskiej procedurze karnej można doszukiwać się instytucji chroniącej takie relacje, jak choćby przepis art. 185 k.p.k., który zezwala na zwolnienie z obowiązku zeznawania osoby pozostającej z oskarżonym w szczególnie bliskim stosunku osobistym, jeżeli osoba taka wnosi o zwolnienie. W sytuacji takiej to organ procesowy podejmuje decyzję, czy te okoliczności zachodzą i czy może dojść do zwolnienia, w tym przypadku duchownego, z obowiązku świadczenia zeznań⁵³. Jednak wskazać należy, że w przypadku duchownych, którzy w pewien sposób cieszą się „renomą” dobrych ojców duchownych, fakt ich posługi dużej liczbie osób może być argumentem przemawiającym przeciwko istnieniu „szczególnie bliskiego stosunku osobistego” pomiędzy danym duchownym a osobami szukającymi u niego pomocy duchowej.

⁵² M. Tomkiewicz, „Tajemnica spowiedzi”..., s. 60.

⁵³ R.A. Stefański, *Zwolnienie świadka z obowiązku zeznań*, „Prokuratura i Prawo” 2003, nr 1, s. 145.

Z tego też powodu warta zastanowienia się jest kwestia tego, czy obecnie w polskim prawie nie byłoby konieczne wprowadzenie kolejnej instytucji, a mianowicie instytucji „rozmowy duszpasterskiej”. Razem z nią należałoby równocześnie wprowadzić ochronę jej tajemnicy. Można by tę ochronę ustanowić w sposób „sztywny”, tak jak ochronę tajemnicy spowiedzi, albo m.in. w celu odróżnienia i hierarchizacji ochrony obu tych instytucji wprowadzić choćby fakultatywne zwolnienie z obowiązku zeznawania co do jej treści w procesie karnym, tak jak ma to miejsce w procedurze cywilnej.

Podsumowanie

Zakazy dowodowe są emanacją istnienia humanizmu w postępowaniu karnym⁵⁴, nie dziwi zatem fakt, że ustawodawca, szanując godność ludzką, wolność religijną oraz prywatność jednostek, ogranicza dowodowe pozyskanie informacji objętych tajemnicą spowiedzi, która jest wyrazem szczególnej relacji zachodzącej pomiędzy człowiekiem a Bogiem przy pośredniczącym duchownym. Jest ona dla wiernych świętością, która ma wyższą wartość niż zasada prawdy materialnej w procesie karnym. Aby zaufanie petenta do spowiednika pozostało nienaruszone, konieczne jest ustanowienie zakazu dowodowego z art. 178 k.p.k. zakazem zupełnym, tak aby w inny sposób również nie można było pozyskać informacji ujawnionych podczas spowiedzi. Ten „inny” sposób oznacza w większości przypadków zachowanie naganne moralnie, takie jak podsłuchanie tych poufnych treści. Duchowny nie jest całkowicie zwolniony z obowiązku zeznawania w procesie karnym. Niedopuszczalne jest tylko jego świadczenie na okoliczności, o których dowiedział się podczas spowiedzi. Dlatego też ustanowienie tego zakazu dowodowego zakazem zupełnym nie sprawiłoby, że ucierpiałby na tym interes postępowania karnego.

Warto odnotować też to, że w procesie karnym okoliczności objęte tajemnicą spowiedzi są bardziej chronione niż np. w postępowaniu cywilnym, gdzie zgodnie z treścią przepisu art. 261 § 2 k.p.c. duchowy może odmówić zeznań co do informacji udzielonych mu na spowiedzi, a więc występuje tu aspekt fakultatywny, a nie tak jak w postępowaniu karnym – obligatoryjny obowiązek dyskrecji.

Dodatkową kwestią do przemyślenia jest zagadnienie wprowadzenia odpowiednio zdefiniowanej i prawnie ograniczonej tajemnicy duszpasterskiej, również objętej zakazem dowodowym, chociażby fakultatywnym, lub w jakiś sposób ocennym, np. przez organ postępowania karnego. Taka tajemnica mogłaby

⁵⁴ K. Łojewski, *Instytucja odmowy zeznań w polskim procesie karnym*, Warszawa 1970, s. 8; M. Rusinek, *Z problematyki...*, s. 31.

chronić duchownych innych wyznań przed koniecznością narażania powierzonych im, jako przewodnikom duchowym, tajemnic swoich współwyznawców.

Z moralnego punktu widzenia wydaje się słuszne, aby każda osoba, która przypadkiem stała się depozytariuszem wiedzy objętej sekretem spowiedzi, zachowała te treści dla siebie i nie narażać zaufania, na którym opiera się sakrament spowiedzi.

Bibliografia

- Baj A., *Zakaz dowodowy dotyczący duchownego w procesie karnym*, „Jurysta” 2010, nr 1.
- Burdzik M., *Lekarz w procesie karnym jako gwarant tajemnicy lekarskiej*, Warszawa 2021.
- Cebula S., *Prawa i wolności religijne we współczesnej Polsce*, Kraków 2011.
- Cieślak M., *Glosa do uchwały SN z dnia 29 listopada 1962 r. sygn. VI KO 61/62*, „Państwo i Prawo” 1963, z. 7.
- Cieślak M., *Zagadnienia dowodowe w procesie karnym*, Warszawa 1955.
- Daszkiewicz W., *Proces karny. Część ogólna*, Poznań 1996.
- Demendecki T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego*, t. I: *Komentarz do art. 1–729*, red. A. Jakubicki, Warszawa 2017.
- Drożdż A., *Sakrament pojednania z Bogiem i Kościołem. Teologia moralna szczegółowa*, Tarnów 1994.
- Erciński T. [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, t. II: *Postępowanie rozpoznawcze*, Warszawa 2016.
- Gregorczyk D., *System Prawa Administracyjnego Procesowego*, t. II, cz. 4: *Dynamika postępowania administracyjnego ogólnego*, red. C. Martysz, Warszawa 2021.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Kraków 1998.
- Grzegorzczak T., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, Warszawa 2014.
- Grzegorzczak T., Tylman J., *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 1999.
- Jagodziński H.M., *Historia i kompetencje Penitencjarii Apostolskiej*, „Kieleckie Studia Teologiczne” 2013, nr 12.
- Jurzyk M., *Ochrona spowiedzi w postępowaniu dowodowym, a prawa penitenta i duchownego*, „Radca Prawny” 2004, nr 2.
- Kaftal A., Cieślak M., Garlicki S., *Trójgłos w sprawie tajemnicy zawodowej adwokata*, „Palestra” 1964, nr 3.
- Knoppek K. [w:] *System Prawa Procesowego Cywilnego*, t. II, cz. 2: *Postępowanie procesowe przed sądem pierwszej instancji*, red. T. Erciński, T. Wiśniewski, Warszawa 2016.
- Knoppek K., *Prawo odmowy zeznań i odpowiedzi w procesie cywilnym*, Warszawa 1984.
- Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. A. Sakowicz, Warszawa 2020, Legalis.
- Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. J. Skorupka, Warszawa 2020, Legalis.
- Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I, red. P. Hofmański, Warszawa 1999.
- Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I: *Komentarz do art. 1–296*, red. P. Hofmański, Warszawa 2011.
- Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. I: *Komentarz do art. 1–424 k.p.k.*, red. L.K. Paprzycki, Warszawa 2013.
- Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 167–296*, t. II, red. R.A. Stefański, S. Zabłocki, Warszawa 2019.
- Konstytucja RP*, t. I: *Komentarz do art. 1–86*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, Legalis.

- Kowalski S., Skibińska M., *Tajemnica spowiedzi w regulacjach Kodeksu postępowania cywilnego i Kodeksu postępowania karnego – uwagi de lege lata i postulaty de lege ferenda*, „Przegląd Legislacyjny” 2021, nr 2.
- Król M., *Niemożność bycia świadkiem w postępowaniu administracyjnym przez duchownego katolickiego w świetle kodeksu postępowania administracyjnego i kodeksu prawa kanonicznego z 1983 roku*, „Acta Iuris Stetinensis” 2018, nr 3(23).
- Kunicka-Michalska B., *Ochrona tajemnicy zawodowej w polskim prawie karnym*, Warszawa 1972.
- Kutynia P., *Tajemnica i sekret spowiedzi. Perspektywa ekumeniczno-kanoniczna*, „Studia Oecumenica” 2015, nr 15.
- Kwiatkowski Z., *Zakazy dowodowe w procesie karnym*, Kraków 2005.
- Łojewski K., *Instytucja odmowy zeznań w polskim procesie karnym*, Warszawa 1970.
- Lukańko B., *Tajemnica duszpasterska. Analiza na przykładzie rozwiązań odnoszących się do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w RP*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego. Seria Prawnicza” 2020, nr 29(111).
- Pieróg M., *Tajemnica spowiedzi świętej w prawie kanonicznym, polskim procesie cywilnym i karnym*, „Studia Paradyskie” 2015, t. XXV.
- Plątek J.S., *Sprawowanie sakramentu pokuty i pojednania*, Częstochowa 2001.
- Proces karny. Część ogólna*, red. G. Artymiak, M. Rogalski, Warszawa 2012.
- Przybysz P. [w:] *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa, 2021.
- Rakoczy B., *Tajemnica spowiedzi w polskim postępowaniu cywilnym, karnym i administracyjnym*, „Przegląd Sądowy” 2003, nr 11–12.
- Rusinek M., *Tajemnica zawodowa i jej ochrona w polskim procesie karnym*, Kraków 2007.
- Rusinek M., *Z problematyki zakazów dowodowych w postępowaniu karnym*, Warszawa 2019.
- Sakowicz A., *Prawo do milczenia w polskim procesie karnym*, Białystok 2019.
- Schaff L., *Proces karny Polsku Ludowej. Wykład zasad ogólnych*, Warszawa 1953.
- Sershanova V., Tuora-Schwierskott E., *Wolność sumienia i wyznania w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2018, t. XL.
- Sowiński P.K., *Prawo świadka do odmowy zeznań w procesie karnym*, Warszawa 2004.
- Sowiński P.K., *Uprawnienia składające się na prawo oskarżonego do obrony. Uwagi na tle czynności oskarżonego oraz organów procesowych*, Rzeszów 2012.
- Stefański R.A. [w:] *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, red. Z. Gostyński, Warszawa 2003.
- Stefański R.A., *Zwolnienie świadka z obowiązku zeznań*, „Prokuratura i Prawo” 2003, nr 1.
- Strzała M., *Prawo odmowy zeznań przez duchownego w polskiej i niemieckiej procedurze cywilnej – analiza prawno-porównawcza*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2018, t. XXI.
- Tomkiewicz M., „*Tajemnica spowiedzi*” i „*tajemnica duszpasterska*” w procesie karnym, „Prokuratura i Prawo” 2012, nr 2.
- Wielec M., *Zakres dowodowy tajemnicy spowiedzi w postępowaniu karnym*, Warszawa 2012.

Streszczenie

W artykule szeroko omówiono instytucję tajemnicy spowiedzi – zarówno z perspektywy procesu karnego, jak i prawa kanonicznego. Ukazano konstytucyjne wartości przyświecające szczególnej ochronie sekretu spowiedzi oraz przeanalizowano orzecznictwo i poglądy przedstawicieli nauki odnoszące się do tej tematyki. Odnotowano również problematykę związaną z tajemnicą duszpasterską. Celem publikacji jest przybliżenie zagadnienia związanego z obowiązkiem dyskrecji, do jakiego zobligowane są osoby duchowne.

Słowa kluczowe: tajemnica spowiedzi, proces karny, prawo kanoniczne, osoba duchowna

CRIMINAL PROCEDURE ASPECTS OF THE SECRET OF CONFESSION

Summary

In this paper seal of the confessional was described not only from the perspective of penal procedure, but also from the canon law point of view. Constitutional values protecting seal of confessional were shown. Voices of the authorities in this study area were analyzed. The aim of this review is to present the issues related to seal of confessions to which the clergies are obliged.

Keywords: seal of the confessional, criminal proceedings, witness